

Grundlag

RETFÆRD er et *kritisk* forum om retlige spørgsmål.

RETFÆRD er et *marxistisk* tidsskrift, der er åben for en *bred debat*.

RETFÆRD har et *nordisk perspektiv*. De retlige problemkredse i Norden er i vidt omfang af fælles karakter, og det nordiske retsperspektiv er væsentligt i europæisk sammenhæng.

RETFÆRD henvender sig til *alle*, der betragter retssystemet som et vigtigt felt i kampen mod kapitalismen og for socialismen.

I de senere år har det retlige system fået stigende betydning i den statslige politik, da den øgede statslige indgriben i det borgerlige samfund sættes igennem ved hjælp af retssystemet. Opløsning i den borgerlige retsstat og indskrænkninger i de demokratiske friheder er centrale træk i denne udvikling.

RETFÆRD beskæftiger sig teoretisk med denne udvikling. Og RETFÆRD behandler mulighederne for en progressiv juridisk-politisk praksis.

Redaktionskomité:

Svend Askær, Henrik Bang, Strange Beck, Peter Blume, Lars Helms, Kirsten Ketscher, Hans Kjellund, Claus Valeur Nissen, Hanne Petersen, Margrete Bak Pedersen, Helmuth Schledermand, Torben Wanscher og Henrik Zahle.

Redaktion

Strange Beck, Institut for Privatret, Aarhus Universitet, DK-8000 Aarhus C. Tlf. (06) 13 01 11.

Henrik Zahle, Retsvidenskabeligt Institut, Studiestræde 6, DK-1455 København K. Tlf. (01) 15 21 66.

Nordiske kontaktpersoner

Finland: Niklas Bruun, Byfogdegränd 6 D, 00640, Helsingfors 64.

Sverige: Håkan Hydén, Rättssociologiska Seminariet, Lunds Universitet, S-222 21 Lund.

Dag Victor, Billvägen 9, S-752 48 Uppsala.

Norge: Håkon Lorentzen, Institut for Retssosiologi, Sporveisgt. 35, N-Oslo 3.

Henvendelse til forfatterne kan ske gennem redaktionen eller forlaget Modtryk.

RETFÆRD udgives med støtte af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd.

Modtryk, Socialistisk forlag A.m.b.A.
Mejlgade 21-23, DK-8000 Århus C.
Tlf. (06) 12 79 12.

Sats: MODTRYK

Introduktion

Kvinderet er en ny juridisk disciplin, der har kvinders undertrykkelse i retssystemet som sit udgangspunkt og som sit undersøgelsesobjekt. Kvinderet er dermed i sin definition grænseoverskridende og repræsenterer derfor et opgør med traditionel dogmatisk juridisk tænkemåde. Kvinderetten undersøger ikke kvinders retsstilling med et »neutralt« udgangspunkt, men som forhåndsantagelse og grundlag arbejdes ud fra en indsigt i, at kvinder undertrykkes og udbyttes i vort samfundssystem og at retsreglerne kodificerer og formidler denne undertrykkelse. Kvinderettens erkendelsesinteresse er hermed åbenbar.

Kvinderet er et nordisk anliggende, idet kvinderet efterhånden findes som juridisk fag ved universiteter i alle tre nordiske lande. (Læs herom p. 111). Det var kvindelige lærere og studerende ved Oslo universitet, der gjorde den banebrydende indsats som de første at forsøge at definere kvinderet som juridisk disciplin og tilbyde undervisning heri. Senere kom faget til Danmark og nu senest til Sverige.

Kvinderet er enestående ved som juridisk område at være defineret af kvinder, varetaget af kvinder og have kvinder som målgruppe.

Kvinderetten har sin rod og fremvækstbetingelser i den nye kvindebevægelses strømninger og er, om ikke organisatorisk, så idémæssigt en del af denne bevægelse. Kvinderettens opståen er derfor også et udtryk for en personlig oplevelse af den kvindeundertrykkelse, faget arbejder med.

Kvinderetten befinder sig stadig i høj grad i en udviklingsfase, og der findes ikke en vedtaget eller fælles definition for en kvinderegelig teori og metode, hvilket også vil fremgå af de artikler, der er samlet i dette nr. af RETFÆRD. Artiklernes forskellige indgangsvinkler er udtryk for de strømninger, der findes indenfor kvinderetten, lige fra en traditionel begrebsanvendelse, der leverer et opgør mod gængse juridiske tolkninger på disses egne præmisser til forsøg på egentlig teoretisk nydannelse til forståelse af bestående retsregler og -områder.

Kvinderetten kan ikke siges at hvile på et marxistisk grundlag. Selvom nogle (f. eks. Karin Widerberg) forsøger at sætte deres forståelse ind i et marxistisk begrebsapparat, er det dog en udbredt opfattelse (f. eks. Anne Hellum m. fl.), at uanset man kan hente inspiration fra en marxistisk tankeverden, så medtænker denne synsmåde med sin stærke produktionsfiksering ikke de problemer, der er særlige for kvindeundertrykkelsen. En egentlig kvinderegelig teoridannelse må nødvendigvis tage sit udgangspunkt i kvinders totalsituation. De artikler, der er medtaget her, er et udtryk for, hvilke emner der rent faktisk arbejdes med i kvinderetten, men udvalget af artikler er hverken en udtømmende eller autoritativ præsentation af kvinderetten.

Om de enkelte bidrag:

Inger Dübeck giver i en retshistorisk artikel eksempler på kvinders arbejdskonflikter på et tidspunkt, hvor kvinder for alvor var ved at blive en

betydende arbejdskraftfaktor i industrien. Resultatet af disse konflikter måtte ses som et udtryk for en stigende faglig bevidsthed hos kvinder og demonstrerer en styrke, der kunne få indflydelse på de arbejdsretlige reglers udformning.

I en anden artikel med retshistorisk indhold viser *Beth Grothe Nielsen* nogle slående udviklingssammenhænge mellem behovet for arbejdskraft og retsreglernes udformning på to forskellige tidspunkter, nemlig i 1700-tallet og i de to seneste årtier. Et faldende befolkningstal og et stigende behov for arbejdskraft i 1700-tallet førte til gunstigere retsregler for kvinder med hensyn til ansvar for fødsel af børn udenfor ægteskab. Tilsvarende førte arbejdskraftmanglen i 1960'erne til forbedrede regler om deltidarbejde og udbygning af daginstitutioner m. v.

Karin Widerberg har det samme udgangspunkt i artiklen »Familjerätten under kapitalismen« om sammenhængen mellem konjunktur og retsregler, hvor hun behandler et traditionelt meget vigtigt retsområde for kvinder, nemlig familieretslovgivningen. Med eksempler fra svensk lovgivning vises afhængigheden mellem den retlige regulering af familien og dermed kvinders forsørgelse og udviklingen i produktionsforholdene med den stigende efterspørgsel efter arbejdskraft.

Problematikken omkring kvinders forsørgelse i ægteskabet tages ligeledes op af *Marianne Pedersen*, der påviser, at den privatretlige forsørgelse af fraskilte kvinder gennem hustrubidrag er en forældet retsform set i sammenhæng med nutidens sociale lovgivning, og at den foruden at have en social slagside modvirker kvinders frigørelse.

De særlige reguleringer omkring kvinders seksualitet tages op i to emner: Voldtægt og abort.

Sidsel Larsen og *Gitte Carstensen* gennemgår en række opfattelser af kvinders seksualitet, der indebærer at voldtægt legitimeres dels i forbyrderes egen hjerne, men også i dommernes syn på den voldtagne kvinde. Forfatterens ærinde er ikke strengere straffe for voldtægtsforbrydelser, hvorved enkeltpersoner undgælder for samfundets generelt sexistiske attitude overfor kvinder, men en påpejning af de præmisser, der formidler denne opfattelse.

Britta Gulli gennemgår de partipolitiske processer i Norge omkring den norske abortlovgivning og viser bl. a. hvilken indflydelse et stærkt religiøst parti kan have på hvilke rettigheder, kvinder kan opnå.

Endelig centrerer to artikler sig først og fremmest omkring hvilken teori og metode, kvinderetten bør betjene sig af. *Hellum/Kverneland/Langseth* og *Lysaker* behandler dette ud fra tre områder: Ligestillingsrett, kvinnepengeregt og føselsrett og behandler det for kvindegruppen særegne problem om retstomme rum, der indebærer, at kvinder på vigtige områder er totalt retsløse.

Karin Widerberg trækker nogle problemer op omkring kvinderettens forhold til ligestillingsproblematikken og de bidrag som kvinderetten kan yde hertil med sit radikale udgangspunkt, såfremt den udvikler en bred

samfundsvidenskabelig forståelse af retsreglernes struktur og funktionsmåde i kvindespecifikke forhold.

I dette nr. findes endvidere anmeldelse af fire bøger, der alle på forskellig måde har betydning for kvinderetten, og anmeldelserne er derfor også udtryk for kvinderetlige opfattelser.

Agnes Vogt anmelder Helge Thues »Avtalt samliv«, hvor hun kritiserer den kendte tendens i almindelig ligestillingsopfattelse, der går i retning af at fratage kvinderne den beskyttelse, som de har p. g. a. et materielt dårligere udgangspunkt end manden.

Ruth Nielsen anmelder Karin Widerbergs doktorandafhandling om den svenske familieretslovgivning i en godt 300-årig periode. Ruth Nielsen forholder sig kritisk overfor en afgrænsning af kvinders retsstilling, der knytter sig til formelt særbehandlende regler, idet disse regler er ved at forsvinde og afløses af regler, der knytter sig til kriteriet »arbejdskraft«, der uden brug af formel særbehandling »refeudaliserer« kvinder.

Hanne Petersens anmeldelse af Ruth Nielsen »Kvindearbejdsret« fremhæver den betydning det har for første gang i eet værk at få en samlet fremstilling af de regler, der gælder for kvinder i arbejdslivet. Hanne Petersen er dog kritisk overfor den anvendte metode, der for lidt knytter disse regler til et almindeligt klassekampsaspekt.

Endelig anmelder *Ulla Habermann*, der er socialrådgiver, »Årbog for Kvinderet« ud fra en praktikers synsvinkel. Redaktionen havde yderligere ønsket en anmeldelse af Inger Dübecks doktordisputats: Købekoner og Konkurrence (681 s.), Juristforbundets forlag 1978. Desværre har det været umuligt at finde een, der mente at hun havde kapacitet og indsigt til at anmelde dette værk, der rummer et omfattende historisk materiale om kvinders retsstilling.

Formålet med at bringe et helt nummer om kvinderet i RETFÆRD er at sætte nye diskussioner i gang omkring kvinderettens udvikling, såvel omkring kvinderettens teori og metode, som de emner kvinderetten skal tage op.

Januar 1979.

Dette temanummer er redigeret af Kirsten Ketscher i samarbejde med redaktionen.